

Zahájení a průběh řízení

Základní zásady rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení ovládají některé zásady, jejichž znalost pomáhá pochopení principu fungování rozhodčího řízení a umožňuje překlenout mezery v procesních předpisech v případě, kdy některé otázky procesního charakteru nejsou řešeny. Mezi základní zásady rozhodčího řízení patří:

- **Zásada lex fori.** Uplatňuje se v mezinárodním rozhodčím řízení a stanovuje, že rozhodčí řízení probíhá podle procesních norem platných v místě konání rozhodčího řízení.
- **Zásada dispoziční.** V rozhodčím řízení se projevuje silněji než v řízení soudním. Kromě tradičních projevů dispoziční zásady (podání žaloby, zpětvzetí návrhu, uzavření smíru) mají strany v rozhodčím řízení možnost volbu druhu rozhodčího řízení, volbu konkrétního rozhodce, mohou ovlivnit pravidla, podle nichž se rozhodčí řízení povede.
- **Zásada rovnosti.** V rozhodčím řízení musí být stranám dána plná příležitost k uplatnění jejich procesních i hmotných práv v řízení.
- **Zásada rychlosti a hospodárnosti řízení.** Jedná se především o hospodárnost časovou oproti řízení soudnímu. Řízení, pokud není dohodnuto jinak, je jednoinstanční. Strany si mohou stanovit vlastní krátké lhůty pro vyřízení věci, možnost výběru rozhodců s dostatečnou časovou kapacitou pro rozhodování sporu atd.
- **Zásada projednací.** Rozhodčí senát postupuje ve zjištění rozhodného skutkového stavu věci v součinnosti se stranami sporu, řízení je vedeno tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.
- **Zásada neformálnosti.** Strany i rozhodce mají možnost stanovit postup v řízení.
- **Zásada ústnosti jednání je v dispozici stran,** které se mohou dohodnout, že se řízení povede pouze v písemné formě.
- **Zásada neveřejnosti.** Tato zásada je podstatná po uchování obchodního tajemství, což je jednou z velkých výhod rozhodčího řízení. Strany se samozřejmě mohou dohodnout, že řízení bude veřejné.

Fáze rozhodčího řízení

Obecně je složité shrnout stručně průběh rozhodčího řízení, a to s ohledem na možnost stran nebo rozhodce disponovat s řízením a jeho pravidly. V rozhodčím řízení je možné rozeznat následující fáze:

Fáze zahájení řízení a příprava projednání sporu. Začíná podáním návrhu na zahájení řízení a končí začátkem jednání ve věci samé (projednáváním merita věci). V této fázi se zpravidla řeší procesní otázky (pravomoc rozhodců k rozhodování ve věci) a další podmínky řízení. **Návrh na zahájení řízení** musí obsahovat náležitosti, které stanovuje právní řád státu, na jehož území se rozhodčí řízení vede, případně řád stálé rozhodčí instituce, kam je žaloba podána. Např. Řád Rozhodčího soudu při HK a AK ČR stanovuje tyto náležitosti návrhu na zahájení řízení: označení stran včetně jejich adres; nárok žalobce; podpis žalobce; odkaz na založení pravomoci rozhodčího soudu; skutkové a právní okolnosti, na kterých žalobce zakládá své právní nároky a poukaz na důkazní prostředky; hodnotu předmětu sporu; doklad o zaplacení poplatků; jméno rozhodce či žádost, aby byl rozhodce jmenován předsedou rozhodčího soudu. Pro srovnání je možné uvést, jaké náležitosti návrhu na zahájení řízení obsahuje řád Rozhodčího soudu při Mezinárodní obchodní komoře v Paříži, jimiž jsou: jméno a adresy stran; povaha a okolnosti sporu, který je předmětem žaloby; související smlouvy včetně rozhodčí; vše relevantní týkající se počtu rozhodců a jejich výběru; další doporučení týkající se místa řešení sporu; rozhodného práva a jazyka.

Podání žaloby v rozhodčím řízení má tytéž účinky jako podání žaloby u soudu (§ 14 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení). Rozhodce musí začít zkoumat procesní podmínky nutné k tomu, aby mohl jednat ve věci samé. Především musí zjistit, zda je dána pravomoc rozhodce či rozhodčího senátu (zda existuje platná rozhodčí smlouva); zda jsou rozhodci řádně ustaveni; zda byl dodržen předepsaný způsob podání žaloby a zda žaloba obsahuje předepsané náležitosti; zda jsou žalobce a žalovaný způsobilými účastníky; zda jejich právní zástupci předložili řádné plné moci pro zastupování ve věci; zda neexistuje překážka věci rozsouzené v daném sporu či zda neexistuje překážka zahájeného řízení ve stejné věci mezi stejnými účastníky řízení.

Při zkoumání pravomoci mají rozhodci ve světle výše popsané doktríny autonomie a separace rozhodčího řízení právo přezkoumávat svou vlastní pravomoc k rozhodnutí ve sporu. Pokud je poté zahájeno ve stejné věci mezi týmiž účastníky i řízení u soudu obecného, soud řízení přerušuje do doby, než rozhodčí soud rozhodne o své pravomoci (§106 odst. 3 občanského soudního řádu).

Hmotněprávním účinkem zahájení řízení je i **stavení promlčecích lhůt a zabránění prekluze práva**. Jelikož se jedná o procesní práva, bude se toto posuzovat podle zásady lex fori.

V případě zahájení řízení u nepřislušného soudu je nezbytné rozlišovat několik situací. **Existuje platná rozhodčí smlouva a řízení bylo zahájeno u soudu obecného.** Postup podle občanského soudního řádu je následující: pokud v takovém případě žádná ze stran neuplatní námitku existence rozhodčí smlouvy v určené lhůtě, pokračuje se v řízení soudním. Pokud je námitka vznesena, pak jsou první účinky původního návrhu zachovány, pokud je v téže lhůtě podán návrh na zahájení řízení před rozhodci. Pokud tento postup v mezinárodním prostředí nereguluje mezinárodní úmluva, tak řízení není nutné zastavit. Newyorská úmluva obsahuje v čl. II odst. 3 závazek uložený státu zastavit na námitku strany rozhodčí řízení. Výjimkou jsou případy, kdy by soud zjistil, že smlouva je neplatná, neúčinná či nezpůsobitelná k užití. Vzhledem k počtu smluvních států Newyorské úmluvy lze předpokládat celosvětově široké užití tohoto pravidla.

Bylo zahájeno rozhodčí řízení a poté došlo ke konstatování nepřislušnosti rozhodců. Zde opět dochází k zachování účinků, pokud jedna ze stran podá návrh u soudu nebo jiného orgánu příslušného k rozhodování sporu ve lhůtě do 30 dnů od doručení rozhodnutí o nedostatku pravomoci (podle českého občanského soudního řádu).

Došlo ke zrušení rozhodčího nálezů. Pokud došlo ke zrušení rozhodčího nálezů, jsou účinky zahájení řízení zachovány, pokud strana podá návrh do třiceti dnů po doručení rozhodnutí o zrušení rozhodčího nálezů.

Fáze vlastního jednání. Přejít k této fázi je podstatný, jelikož některé procesní úkony mohou strany podávat pouze do doby, než bylo zahájeno řízení ve věci samé. K později uplatněným námitkám nemůže soud při návrhu na zrušení rozhodčího nálezů přihlížet. Ve fázi vlastního projednání věci se za účelem zjištění skutkového stavu věci provádí dokazování, které může způsobovat obtíže v mezinárodním rozhodčím řízení především pro rozdílnost přístupů kontinentálního a angloamerického práva. Strany se mohou i dohodnout, že celé řízení bude vedeno pouze písemně. Postup v řízení je veden podle dohodnutého postupu stranami nebo podle řádu stálého rozhodčího soudu či podpůrně podle ustanovení právního řádu státu, kde se rozhodčí řízení koná.

Fáze ukončení řízení. K ukončení řízení může dojít vydáním rozhodnutí ve věci samé, dohodou o předmětu sporu, zpětvzetí žaloby a zastavením řízení, konstatováním nedostatku pravomoci rozhodce a zastavením řízení.

Náklady rozhodčího řízení

Náklady rozhodčího řízení se sestávají z řady položek, jimiž mohou být: částky placené rozhodcům za vydání rozhodnutí; náklady rozhodců; náklady rozhodčího řízení (administrativní náklady instituce); náklady spojené s využitím znalců či expertů; náklady týkající se provedení dokazování; náklady související s úkony obecných soudů; přímé náklady samotných stran apod..

U institucionalizovaného rozhodčího řízení je mechanismus placení nákladů zpravidla upraven v rádech rozhodčích institucí. U rozhodčího řízení ad hoc je nutné se na poplatcích dohodnout.